

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ДІАЛЕКТНОЇ ТЕКСТОЛОГІЇ

У статті визначено та проаналізовано проблемні питання діалектної текстології, як-от: специфіка ДТ щодо форми існування, зіставлення його з усталеними лінгвістичними поняттями текст, діалектне мовлення та дискурс, типологія ДТ, функції ДТ, стильова диференціація ДТ, місце ДТ у мовній системі, конститутивні ознаки ДТ.

Ключові слова: діалектний текст, дискурс, антропоцентризм, синтагма, висловлення, зв'язність, цілісність, адресатність, текстема, надтекст.

Статья посвящена проблемным вопросам диалектной текстологии: специфика диалектного текста, сопоставление его с традиционными лингвистическими понятиями текст, диалектная речь, дискурс, типология ДТ, функции ДТ, стилистическая дифференциация, уровень текста в языковой системе говор, конститутивные признаки ДТ.

Ключевые слова: диалектный текст, дискурс, антропоцентризм, синтагма, высказывание, связность, целостность, адресатность, текстема, надтекст.

The article outlines and analyzes the issues of dialect text studies, namely, DT specificity in terms of form, its comparison with established linguistic concepts of text, dialect speech and discourse, DT typology, DT functions, DT style differentiation, place of DT in the language system, DT constitutive features.

Key words: dialect text, discourse, anthropocentrism, syntagm, utterance, coherence, cohesion, addressee, texteme, supra-text.

Антропологічні виміри дійсності та внутрішній розвиток мовознавчої науки призвели до посиленого вивчення тексту. У діалектології постала проблема вивчення діалектного тексту (далі ДТ). З уведенням до наукового обігу ДТ відкривається перспектива виокремлення нових мовознавчих дисциплін, з-поміж яких діалектна текстологія, когнітивна діалектологія, етнопсиходіалектологія;

ТЕКСТ як найскладніший об'єкт філології може досліджуватися у різних ракурсах: онтологічному, гносеологічному, прагматичному, лінгвістичному тощо [13]. Наразі актуальними є мово-

знавчі розвідки у лінгвокогнітивному та прагматичному напрямках, оскільки перший залучає до наукового аналізу комплекс відомостей, які називають національною картиною світу, торкається фундаментальної проблеми взаємозв'язку *мови – мислення – культури*, другий зосереджує увагу на не менш важливій проблемі – *антропоцентризмі мови*.

До аналізу залучено ДТ буковинських говірок про господарювання, про релігійні свята та про своє життя.

Передовсім діалектна текстологія вимагає визначення специфіки ДТ щодо форми існування та зіставлення з усталеними лінгвістичними поняттями – ТЕКСТОМ, діалектним мовленням та дискурсом. Як відзначає В.П.Белянін, у мовознавчій думці можна знайти до 300 визначень тексту [за 6, с. 341]. Визначення тексту різняться ступенем узагальнення, врахуванням специфіки кожного типу тексту. Проте в усіх визначеннях тексту міститься вказівка на його прагматичну спрямованість.

Розглядаємо *ДТ як миттєву вербалізацію свідомості у вигляді мовної семіотичної одиниці, що відповідає прагматичній настанові комунікації*. Комунікативна мета є одним із визначальних текстотвірних чинників. „Для мовленнєвої організації тексту визначальними є зовнішні, комунікативні чинники. І саме тому породження тексту і його функціонування прагматично орієнтовані, тобто текст створюється з появою мети і функціонує у певних комунікативних умовах” [2, с. 7].

Для діалектної текстології важливе питання – типологія текстів. Вважаємо, що наш емпіричний матеріал має *три вияви*: ДТ1 – вільні спонтанні ДТ; ДТ2 – узуальні (частково регламентовані); ДТ3 – жорсткі, клішовані, це фольклорні ДТ. ДТ1 – розповіді про господарювання, обряди, своє життя – належать до непродукованих текстів, які „живуть” у момент створення. ДТ2 – частково продукovanі, вільні спонтанні розповіді діалектоносіїв, які включають фольклорні тексти, тобто становлять сплав непродукованих і продукovanіх текстів. ДТ3 – продукovanі ДТ (сх. 1). Визначення, яке ми запропонували, стосується усіх типів ДТ, однак передовсім першого типу ДТ1 – вільного спонтанного ДТ, до третього типу ДТ3 визначення можна застосувати з певними корективами. ФТ – це *вербалізація існуючої у колективній свідомості семіотичної мовної одиниці, яка відповідає прагматичній настанові комунікації*.

Усі три типи ДТ об'єднані територіальним чинником та усною формою реалізації. Усний характер – одна з визначальних рис ДТ, яка накладає свою проекцію на низку проблем, пов'язаних з його специфікою. Специфіка ДТ полягає у його *двожкій формі існування: первинній*, у звуковій формі, і *вторинній* – графічній, необхідній для спостереження над первинною формою. Усність ДТ1 і ДТ2 супроводжує спонтанність. Усно-спонтанний характер ДТ визначає: елементи театральності у його репрезентації, спричинені звуковою субстанцією та паралінгвістичними засобами комунікації; комунікабельність мовців, бажання (згоду) мовців брати участь у комунікативному акті; комунікабельність зумовлюють ситуативність, діалогічність та антропоцентричність комунікативного акту.

У широкому розумінні ДТ – *це живе діалектне мовлення, яке відповідає комунікативній меті, згідно з якою воно створюється.*

Існуючи в усній розмовній формі, діалектне мовлення має багато спільного з літературним розмовним мовленням. Синтаксис російського розмовного мовлення досліджували Н. В. Бардіна, О. О. Земська, О. О. Лаптева, Т. М. Ніколаєва, О. Б. Сиротиніна, Н. Ю. Шведова, Є. М. Ширяєв; українського – А. Й. Багмут, Д. Х. Баранник, І. В. Борисюк, П. С. Дудик, Г. П. Олійник. Специфіку діалектного мовлення, з одного боку, визначають особливості розмовного мовлення, психофізична природа мовлення та тотожні комунікативні ситуації, в яких функціонують усні тексти, а з іншого боку, – особливості мовної системи говірок.

Одним із найпопулярніших термінів у сучасній філологічній науці є *дискурс*. У філології виокремлено новий напрям – дискурсологію. Термін *дискурс* має багато значень, однак майже усі дослідники визнають його реалізацію у текстовій формі. Пор.: „...текст функціонує як дискурс у тому разі, коли він занурений в умови власного продукування і сприйняття” [5, с. 9]. Поняття текст і дискурс, перебуваючи у відношеннях включення (дискурс „вбирає” у себе текст), протиставляються як статичність динамічності, результативність комунікативного акту процесуальності, тобто дискурс – це текст, який розглядають з урахуванням комунікативної ситуації. Ю. С. Степанов у визначенні дискурсу акцентує увагу на особливому використанні мови, яке відображає *ментальність* її носіїв; особливе використання спричиняє ак-

тивізацію певних рис мови і насамкінець певної граматики і особливих правил лексики. І зрештою, створює особливий ментальний світ [12, с. 38].

Емпіричний матеріал трактуємо як *діалектний розмовний побутовий неінституційний, особистісно орієнтований дискурс*. Емпіричний матеріал відображає буковинські говірки південно-західного наріччя української мови, тобто територіальний різновид національної мови, який має свої фонетико-граматичні та лексичні особливості. До аналізу залучено ДТ різних стилів мовлення, отже, враховуємо стильову диференціацію діалектної мови; розмовний – за формою існування; побутовий, оскільки емпіричний матеріал відображає побутові, повсякденні знання носіїв говірок, отож, діалектний матеріал характеризує тематична закріпленість, яку визначає комунікативна ситуація. Побутовий дискурс належить до неінституційних, постать слухача дозволяє трактувати його як особистісно орієнтований. І, чи не найголовніше, у ДТ відображається *ментальність* носіїв говірок: національний характер, їхнє розуміння життя, вічних істин, добра і зла, ціннісні орієнтири, те, що у філософсько-гуманітарній сфері досліджень називають духом нації.

Отож, діалектний матеріал становить розмовний діалектний побутовий дискурс, а саме: розмовний діалектний дискурс про господарювання, розмовний діалектний дискурс про обряди, розмовний діалектний екзистенційний дискурс.

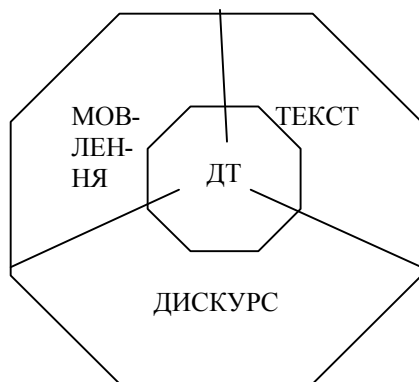

Схема 2. Багатовимірність ДТ

ДТ – це діалектний дискурс, який функціонує у певних ситуативних (комунікативних) умовах, які й зумовлюють його структурно-семантичну організацію.

Таким чином, багатомимірна реальність ДТ полягає у тому, що він є різновидом ТЕКСТУ – одиниці найвищого рівня мовної системи; ДТ – це живе діалектне мовлення; ДТ – це розмовний діалектний дискурс (сх. 2). Такі поняття, як *мовлення – ДТ – дискурс*, перебувають в ієрархічній залежності, тобто *мовлення і ДТ, ДТ і дискурс* пов'язані відношеннями включення.

Діалектна текстологія потребує з'ясування ряду питань: – функції ДТ; – ДТ і стиль; – рівень тексту у мовній системі говірок; – структурна одиниця ДТ; – конститутивні ознаки ДТ.

Функціональний чинник є визначальним для будь-якого тексту.

Враховуючи психолінгвістичну природу тексту, який функціонує у комунікативному ланцюгу *автор (діалектоносії-інформатор) – текст (ДТ) – слухач (слухач-інтерпретатор)*, ДТ розглядаємо у площині *ДТ – діалектоносії-інформатор* і *ДТ – слухач-інтерпретатор*. Виокремлення двох площин ДТ зумовлює необхідність у розмежуванні знань, об'єктивованих у ДТ діалектоносієм-інформатором, і знань, отриманих слухачем-інтерпретатором. У цьому ракурсі можна розглядати і дві функції тексту, які є різновидами комунікативної. Функція ДТ щодо діалектоносія-інформатора – *епістемічна*, функція збереження знань про дійсність, а функція ДТ щодо слухача-інтерпретатора – *гносеологічна*, функція отримання нових знань.

Теза про те, що ДТ є одиницею не тільки мовленнєвою, але й мовною, дає змогу говорити про наявність рівня тексту в діалектній системі. Рівень тексту у мовній системі не заперечують такі вчені, як О. І. Москальська, І. І. Ковалик, Л. І. Мацько, М. Я. Плющ [7] та ін. „Рівень тексту визнано вищим ярусом мовної системи” [11, с. 9], хоча це твердження спростовує, наприклад, О.О.Леонтьєв [9, с. 18].

Наявність рівня тексту можна обґрунтувати *функціональним* підходом. Текст, виконуючи комунікативну функцію, становить найскладнішу одиницю, у побудові якої беруть участь одиниці нижчих рівнів. Виділення рівня тексту можна обґрунтувати і *когнітивним* підходом: морфема є носієм незакінченого поняття, слово – носій закінченого поняття, речення виражає судження,

текст вербалізує знання, точніше, певні типи знань [7].

Виділення рівня тексту в діалектній системі потребує введення інваріантної одиниці цього рівня. У текстології на позначення інваріантної одиниці текстового рівня мови існує термін *текстема*. Між узагальненою одиницею і конкретною, текстемою і ДТ, існує ще одна проміжна одиниця – *надтекст*. *Надтекст* – це сукупність ДТ однієї теми. Наприклад, усі розповіді діалектоносіїв про різництво становлять один надтекст, усі розповіді про Різдвяний цикл – один над текст тощо.

Загальновідоме твердження про те, що текст – це матеріальне втілення стилю, вимагає у дослідженні ДТ враховувати стильову диференціацію говірок. Для діалектної, як і літературної, мови характерна функціонально-стильова типологія. „Спостереження над мовною ситуацією в народній культурі, культурі відносно примітивній..., довело, що навіть проста культура має два стилі – розмовний і поетичний. Це типова ситуація: не буває людського суспільства без поетичної творчості, без поетичного стилю” [10, с. 5]. Сучасний стан говірок дає підставу стверджувати, що їм властива двочленна стильова диференціація. „Народні діалекти ще донедавна трактувалися як стилістично недиференційовані, насправді мають два стилі: розмовно-побутовий і художній. Ці стилі утворюють мінімальну систему, елементарну і таку, що не редукується, відому всім світовим культурам, оскільки всі культури і мови, які їх обслуговують, виявляють дійсність завжди з двох поглядів: прагматичної і містичної, світської і сакральної” [1, с. 342].

ДТ усіх трьох типів (ДТ1, ДТ2, ДТ3) є матеріальним втіленням двох стилів буковинських говірок. Так, ДТ1, і частково ДТ2 репрезентують нейтральний стиль говірок. У ДТ2 містяться елементи двох стилів – нейтрального та високого. Згідно з інтерпретацією мови Ю. М. Лотмана, у ДТ2 поєднуються дві моделювальні системи – первинна та вторинна. ДТ3 (ФТ) матеріалізує високій стиль – фольклор. Отже, ДТ1 і ДТ3 визначаємо як *функціонально-стилістичні гомогенні*, ДТ2 – *функціонально-стилістичні гетерогенні*.

Проблемним питанням діалектної текстології вважаємо питання про жанрову характеристику ДТ. Непідготовлені спонтанні розмовні ДТ кваліфікуємо як *реалістичні наративні мініатюри*,

тобто це своєрідні замальовки, які мозаїчно відтворюють частину життя носіїв говірок.

Одним із найскладніших питань діалектної текстології вважаємо проблему структурної одиниці ДТ. Виходячи зі специфіки ДТ щодо його двоякої форми реалізації: *первинної* – у звуковій формі, і *вторинної* – графічної, відтворенні на письмі звукової субстанції, вважаємо за доцільне виділяти *дві конструктивні одиниці* – *мовленнєву* і *текстову*. *Мовленнєвою одиницею*, зумовленою первинною формою ДТ, вважаємо *синтагму*. *Текстовою одиницею*, спричиненою вторинною формою ДТ, є *висловлення*.

Складним питанням структурної організації ДТ є співвідношення висловлення і синтагми. Синтагми, нерідко з „відновленням” синтаксичних зв’язків, можна звести до висловлення. Такі висловлення можливі лише в розмовному мовленні, вони ґрунтуються на обірваних, порушених синтагматичних зв’язках, і їх сприйняття від слухача потребує певних психофізичних операцій, спрямованих на поновлення „пошкоджених” зв’язків. Пор.: *'Али ко'рову го'лодну / лиш 'можна так 'рано //* (с. Берегомет Вижницького р-ну) = Лише вранці корова може бути голодна; *До'йти ко'роўку / і / на 'вечір / 'тоже / до'йти / ў 'вос'мі го'дині //* (с. Берегомет Вижницького р-ну) = Увечері, у восьмій годині, треба дойти корову; *А моло'ко / 'шоб 'було тимпиратура та'ка / йак по'дойена //* (с. Рідківці Новоселицького р-ну) = Молоко повинно мати температуру здоєного молока; *Ў 'будні та'кі / со'рочка / 'горботка / прос'та / і та'кими й'кимис / ма'лен'кі вишивоч'ки / і 'чериз п'лечі / коло рука'ва // ма'лен'ким оп'лече //* (с. Митків Заставнівського р-ну) = У будні носили сорочки з вишивками на рукавах, прості горботки.

Онтологічний статус ДТ вимагає передовсім визначення його параметрів, конститутивних ознак, тобто величин, які визначають наявність об’єкта дослідження. „З’ясування та систематизація внутрішньо необхідних характеристик тексту пов’язано з питанням про його, тексту, якісну визначеність, тобто відмінності тексту від не-тексту. Це – перший етап в осмисленні проблеми делімітації та ідентифікації тексту, тобто відмежування його від інших мовних одиниць. Якісну визначеність тексту в зарубіжній лінгвістичній традиції називають *текстуальністю*, вона постає як сукупність певних ознак (параметрів). У вітчизняній (йдеться

про російську лінгвістику) науці у цьому сенсі частіше говорять про категорії тексту” [14, с. 19].

Питання про конститутивні ознаки тексту, в ролі яких постають текстуальні категорії, остаточно не розв’язане. Кожен дослідник відповідно до потреб дослідження, типу аналізованого тексту визначає свій перелік категорійних ознак. Найбільш повний опис категорійних ознак тексту знаходимо в монографії І. Р. Гальперіна „Текст как объект лингвистического исследования”. Зокрема, дослідник виділяє такі текстові категорії: види інформації у тексті, членування тексту, когезія (внутрішньотекстові зв’язки), континуум, автосемантия уривків тексту, інтеграція та завершеність тексту. Усі категорії тексту, на думку автора, можуть бути зведені до меншої кількості параметрів, які визнають й інші дослідники [4].

Згодом до цих категорій у науковій літературі було долучено інші категорії. Загалом у 90-х рр. у науковій літературі налічувалося більше 50-ти текстових категорій [3, с. 20].

Нерозв’язаність питання щодо корпусу категорій тексту, а точніше, різноманітність способів вирішення цієї проблеми дає можливість запропонувати свій погляд на цю проблему. У визначенні переліку категорій ДТ враховуємо системність об’єкта аналізу, його специфіку та пріоритетні аспекти дослідження.

У ДТ розглядаємо три типи текстових категорій:

- *системні текстові категорії*;
- *антропоцентричні текстові категорії*;
- *мисленнєві текстові категорії*.

До системних текстових категорій належать *зв’язність* та *цілісність*, до останньої на правах субкатегорії входить *завершеність*.

У ДТ є два типи зв’язності: *лексичний* та *логіко-граматичний*. Лексична зв’язність представлена абсолютними повторами, спільнокореневими словами та синонімами. Специфіку розмовного і діалектного мовлення становлять абсолютні повтори, які, будучи надлишковими засобами, у ДТ виконують ряд функцій: виступають засобом зв’язності, засобом актуалізації важливої інформації та допоміжним засобом переліку. На основі повторів формуються стилістичні прийоми: нанизування, підхоплення та анадиплосис як різновид останнього. У ДТ повтори виявляють свою амбівалентну сутність: сприяють послідовному викладу ін-

формації та створюють синтаксичну неупорядкованість. Спільно-кореневі слова, будучи засобом зв'язності, увиразнюють словотвірний потенціал говірок. Синоніми виконують ряд функцій у ДТ: виступають засобами художньої виразності, урізноманітнюють виклад інформації, акцентують найголовніший квант інформації, конкретизують елемент висловлення. Характерними типами синонімії у ДТ є літературно-діалектні дублети та гіперогіпонімічні синоніми. Синоніми створюють стилістичні фігури ампліфікації та парного зіставлення синонімів.

Логіко-граматична зв'язність представлена проформами та юнктивами. Типовим явищем для діалектного мовлення є використання в анафоричній функції вказівного займенника *цей* у певній відмінковій формі. До засобів юнкції належать сурядні й підрядні сполучники. Арсенал підрядних сполучників у буковинських говірках менший, ніж у літературній мові. До поліфункціональних сполучників належать сполучники *шо*, *йак*, *ко'ли*, до однофункціональних – *бо*, *йак'шо*, *'поки* із фонетичним варіантом *'пок'іу*.

Однією із найголовніших категорій тексту є категорія цілісності, яка апелює передовсім до мисленнєвої діяльності слухача. Цілісність у ДТ забезпечується єдністю початкової та кінцевої частин ДТ та його смисловою структурою. На правах субкатегорії до складу цілісності входить завершеність. Оскільки ДТ становить собою відкриту систему, можемо говорити про різний ступінь завершеності і, відповідно, цілісності ДТ.

Антропоцентричні текстові категорії представлено категоріями *інформативності* та *комунікабельності*. Категорія *комунікабельності* – субкатегоріями *адресантності* та *адресатності*.

Інформативність ДТ визначає функціональний підхід до його вивчення. У ментальному континуумі носіїв буковинських говірок переважає раціональна інформація. Експресивний виклад інформації має природну основу і засвідчує творчий характер мовленнєвої діяльності. Зазвичай інформація відтворюється експліцитно. Імпліцитність у ДТ вимагає врахування двох площин: *ДТ – діалектоносій-інформатор* і *ДТ – слухач-інтерпретатор*. У ДТ наявна лише змістовно-фактуальна інформація, яка в свою чергу представлена культурологічними, етнографічними, господарськими, історичними, релігійними, магічними, морально-етичними, мовними відомостями.

Категорію комунікабельності можна розглядати як наслідок комунікативної ситуації, вона виявляє зовнішню сутність тканини ДТ. Присутність діалектоносія в ДТ реалізує категорія адресатності. Ліричний характер ДТ виражають вигуки різної будови та походження, конструкції зі значенням аксіологічної раціональної оцінки. На інтенсивність інтелектуальної діяльності діалектоносія в момент продукування ДТ вказують парентетичні висловлення з опорою на дієсловах ментальної дії (експліцитний вияв інформації) та парентези у формі вигуків (імпліцитний вияв інформації).

Категорія адресатності в ДТ створює два плани тексту. Один план пов'язуємо з тим, про що йдеться в тексті, другий план – діалог діалектоносія та слухача. Категорія адресатності виявляється у зверненнях, які можуть мати форму різну мовну форму.

Мисленнєві текстові категорії виражають *відношення* об'єктивного світу. За характером *відношень* розглядаємо два типи мовомисленневих категорій: *релятивні* та *модальні*.

Релятивні текстові категорії, що відтворюють *відношення* між об'єктами навколишнього світу, поділено на *рівноправні* та *нерівноправні*. *Рівноправні релятивні текстові категорії* представлено *адитивністю*; *альтернативністю*; *протиставністю*. *Адитивні відношення* виражає кон'юнкція, засобом якої виступають єднальні сполучники *і*, *таї*. *Альтернативні відношення* вербалізує диз'юнкція. Специфічними засобами диз'юнкції, крім розділових сполучників, виступають сполучення слів *а н'е*: *а йак н'е*, *а н'е то*. Значення вибірковості – різновиду альтернативних відношень – виражаються синтаксичними конструкціями, які функціонують у буковинських говірках як мовленнєві штампи.

Нерівноправні релятивні текстові категорії представлено з'ясувальними, означальними, часовими та пояснювальними відношеннями. Специфічною архаїчною діалектною рисою є реалізація з'ясувально-об'єктних відношень за допомогою сполучників *шос*, *'шости*. На позначення відношень мети у говірках існує найбільше мовних засобів: *шо'би*, *шоб*, *а'би*, *би*, *бис*, *'бисте*. Причинове значення реалізує лише сполучнико *бо*. Порівняльні відношення виражають сполучники *йак*, *'тайак*.

Модальні текстові категорії, реалізуючи *відношення* змісту висловлення до дійсності, мають вияви у субкатегоріях *запере-*

чення, невизначеності та необхідності. Заперечення виражається експліцитно та імпліцитно. Формальні засоби заперечення можуть реалізувати точно визначення кількості, нейтральне вираження заперечення та категоричне заперечення. Семантику нейтрального заперечення виражають фактуальні конструкції, конструкції ідентифікації та мовленнєві кліше. Заперечення бере участь у формуванні акротези. Заперечні конструкції нерідко супроводжуються кореферентними конструкціями, стверджувального або питального характеру. Заперечення задіяне у структурному прийомі ДТ – зіставленні по часовій вісі *колись – тепер*. У говіркових мовних системах сформовано засоби на позначення категорії невизначеності, до яких належать займенники, частки, вставні слова, конструкції різної природи. Множинну невизначеність відтворюють мовленнєві кліше. Субкатегорія потреби представлена у ДТ двома значеннями: необхідності та можливості. Значення необхідності виражається предикативним прислівником *т'реба* та допоміжними дієсловами з модальним значенням *'мати, мусити*, які формують предикативний центр у різних за будовою синтаксичних конструкціях. Найпоширенішим мовним засобом на позначення потреби є предикативний прислівник *т'реба*, який існує в буковинських говірках у варіативних формах *т'реба, т'раба, т'риба, тра, тре*. Допоміжне дієслово *'мусити* та прислівник *'можна* функціонують в усіченому варіанті *мус і мож*.

Отож, діалектна текстологія – нова галузь мовознавства, яка потребує розв'язання низки питань, з-поміж яких специфіка ДТ щодо форми існування, зіставлення його з усталеними лінгвістичними поняттями *текст, діалектне мовлення та дискурс*, типологія ДТ, функції ДТ, стильова диференціація ДТ, місце ДТ у мовній системі, конститутивні ознаки ДТ. У перспективі їх доцільно розглянути і в кількісному аспекті.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Баранникова Л. И. Русские народные говоры в советский период (К проблеме соотношения языка и диалекта) / Лидия Ивановна Баранникова. – Саратов : Изд-во Саратов. ун-та, 1967. – 205 с.
2. Валгина Н. С. Теория текста : [учеб. пособ.] / Нина Сергеевна Валгина. – М. : Логос, 2003. – 280 с.

3. Воробьева О. П. Текстовые категории и фактор адресата / Ольга Петровна Воробьева. – Киев, 1992.
4. Гальперин И. Р. Текст как объект лингвистического исследования / Илья Романович Гальперин. – М. : Наука, 1981. – 139 с.
5. Загнітко А. П. Лінгвістика тексту: Теорія і практикум: [наук.-навч. посіб.] / Анатолій Панасович Загнітко. – Донецьк: ДонНУ, 2006. – 289 с.
6. Залевская А. А. Психолінгвістическіе ісследования. Слово. Текст: избранные труды / Александра Александровна Залевская. – М. : Гнозис, 2005. – 543 с.
7. Каменская О. Л. Текст и коммуникация: [учеб. пособ.] / Ольга Львовна Каменская. – М. : Высшая школа, 1990. – 152 с.
8. Ковалик І. І. Методика лінгвістичного аналізу тексту [навч. посіб. для пед. ін-тів] / І. І. Ковалик, Л. І. Мацько, М. Я. Плющ. – К. : Вища школа, 1984. – 119 с.
9. Леонтьев А. А. Понятие текста в современной лингвистике и психологии / А. А. Леонтьев // Психолінгвістическая и лінгвістическая природа текста и особенности его восприятия / [под ред. : Ю. А. Жлуктенко, А. А. Леонтьева]. – К. : Вища школа. 1979. – С. 7–18.
10. Лотман Ю. М. Структура художественного текста / Юрий Михайлович Лотман. – М. : Искусство, 1970. – 384 с.
11. Мельничайко В. Я. Лінгвістичний аналіз художнього тексту : завдання і методи / В. Я. Мельничайко // Теорія і практика лінгвістичного аналізу художнього тексту. – Тернопіль : ЛПЛЕЯ, 1997. – С. 25–59.
12. Степанов Ю. С. Альтернативний мир, Дискурс, Факт и принцип Причинності / Ю. С. Степанов // Язык и наука конца 20 века : сб. ст. / [под ред. Ю.С. Степанова]. – М. : Рос. гос. гуманит. ун-т, 1995. – С. 35 – 73.
13. Тураева З. Я. Лингвистика текста. (Текст: структура и семантика): [учеб. пособ. для пед. ин-тов] / Зинаида Яковлевна Тураева. – М. : Просвещение, 1986. – 126 с.
14. Чернявская В. Е. Лингвистика текста: Поликодовость, интертекстуальность, интердискурсивность: учеб. пособ. / Валерия Евгеньевна Чернявская. – М. : Либроком, 2009. – 248 с.